

ELKERÜLHETŐ VOLT-E MAGYARORSZÁG NÉMET MEGSZÁLLÁSA?

1943 szeptemberében az olaszok és az angolszász hatalmak között megkötött fegyverszünet, majd Olaszország középső és északi részének német megszállása, s végül Mussolini bábkormányának megalakítása után kiéleződött a Kállay Miklós kormányra lépése óta lassan egyre feszültebbé váló magyar-német viszony.¹ A Magyar kormány többszöri német sürgetés után vonakodva csak *de facto* ismerte le Mussolini új kormányát, de nem szakította meg a diplomáciai kapcsolatokat a Badoglio kormánnyal sem, úgyhogy az olasz átállás óta két olasz diplomáciai testület működött Budapesten. Az eddig rendelkezésünkre álló adatok alapján ez lehetett az a Rubicon, melyet a magyar kormány német szemszögből nézve átlépett. A német véderő főparancsnoksága (OKW) Warlimont tábornok vezetése alatt álló hadműveleti osztálya (Wermachführungsstab) 1943 szeptember 30-án terjesztette elő az OKW-nak Magyarország megszállására irányuló javaslatát. Az e terv kidolgozását elrendelő parancs fordulatot jelentett a második világháború alatti magyar-német kapcsolatok történetében. Érdekes módon 1943 végéig a németek nem törekedtek arra, hogy Magyarország belügyeibe beavatkozzanak. Teleki Pál, Bárdossy László, Kállay Miklós egyaránt félt ilyen beavatkozástól, főleg attól, hogy a németek a velük szimpatizáló magyar katonai vezetők segítségével a szélsőjobboldali pártokat juttatják hatalomra. A németek javára tett külpolitikai engedményeket – így a háromhatalmi paktumhoz való csatlakozást vagy Bárdossy 1941 júniusi elsietett hadba lépését – e félelem motiválta.²

A németek először akkor kísérelték meg a magyar politikai életbe való beavatkozást, amikor 1942 márciusában, a Kállay-kormány megalakulása után Ribbentrop német külügyminiszter kifejezésre juttatta, hogy a német kormány nem szívesen látná Ullein-Reviczky Antal sajtófőnök külügyminiszteri kinevezését, viszont örömmel látná, ha Bárdossy visszatérne a külügyminiszteri székbe.³ Ennek

¹ Részlet a szerző közeljövőben megjelenő könyvéből

² Szent-Iványi Domonkos: Csonka-Magyarország külpolitikája. Az Országos Levéltárban őrzött kézirat. 547-48. o. Bárdossy László és Rassay Károly megbeszélése a jugoszláv válságról.

³ A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról 1933-1944. (A továbbiakban Wilhelmstrasse). Összeállította és a bevezető tanulmányt írta: Ránki György, Pamlényi Ervin, Tilkovszky Lóránt és Juhász Gyula. Budapest 1968. 480, 481, és 482. sz. irat.

ellenére Bárdossy soha többé nem lett a külügyek irányítója. A legkomolyabbnak látszó beavatkozási kísérleteknek a zsidókérdés radikális megoldása iránt támasztott német követelések látszottak, de a Kállay-kormány – és maga Horthy kormányzó is – ezeket 1942 végén és 1943 elején sikeresen elutasította. Ugyancsak elutasította Horthy 1943 áprilisában Hitlerrel folytatott klessheimi tárgyalása során a Kállay eltávolítására irányuló német kívánságot. Sőt, e tárgyalás után az a fonák helyzet állt elő, hogy Magyarországnak 1943 májusától 1943 decemberéig olyan miniszterelnöke volt, akivel a német követség Ribbentrop utasítására nem érintkezhetett.⁴ A Kállay-kormány működése során Magyarország volt az egyetlen olyan, a tengellyel hivatalosan szövetséges állam, amelynek területén német csapatok nem tartózkodtak. Ezen túlmenően Finnországot leszámítva Magyarország volt az egyetlen olyan “tengelyállam”, ahol megmaradt az alkotmányos, parlamentális rendszer, az illegális kommunista párt kivételével minden párt képviselve volt a parlamentben a nyilaskeresztesektől a szociáldemokratáig. A háború miatt elengedhetetlen korlátozások között fennállt a sajtószabadság, az egyesületi és gyülekezési szabadság és szabadon működhettek a szakszervezetek is. Jogosan vethetné fel valaki a kérdést: miért tűrte el a Harmadik Birodalom közvetlen szomszédságában egy ilyen nem totalitárius, a nemzetiszocialista ideológiával szembenálló állam létezését? A másik kérdés, amely a német megszállással kapcsolatban felmerül: miért változott meg 1943/1944 fordulóján a Magyarországgal szembeni magatartás, s mégis miért rendelte el Hitler 1944 február 28-án az ország megszállását?

Az első kérdésre száz százalékgig biztos választ nem kapunk, csak feltételezhetjük, hogy a németek szempontjából 1944-ig valószínűleg csak az volt fontos, hogy a német haderő átvonulhasson - a Kállay-kormány kifejezett kérésére Budapest, Győr és Miskolc megkerülésével – a Balkán felé s a román nyomán nyersolaj Németországba szállítása biztosítva legyen. Amint Svédország és Svájc példája is bizonyítja, a német vezetés számára minden ideológiai elvakultság ellenére a stratégiai érdekek bizonyultak elsőrendű fontosságúnak. A stratégiai cél biztosítása érdekében eltűrték egyes kisállamok demokratikus berendezkedését, valamint a gyakran német érdekeket sértő sajtószabadságot is. Tudták, hogy a magyar kormány titokban tárgyalásokat folytató angolszász megbízottakkal, de tudták az angolszászok idegenkedő, elutasító magatartásáról is. Bizonyosak voltak abban, hogy amíg a szövetséges hatalmak távol vannak, nem kell tartani a magyar

⁴ Wilhelmstrasse 539. sz. irat.

“kiugrástól”. Talán attól is féltek, hogy egy erőszakos német beavatkozás megzavarná azt a stabilitást, amelyet a társadalom széles rétegei által elfogadott Horthy-rendszer fennállása garantált. Talán ezért is vonakodtak a szélsőjobboldali pártok fokozottabb támogatásától. Először Edmund Wesenmayer német “diplomata” (az 1944. március 19. megszállás után a Német Birodalom budapesti követe) 1943 decemberi budapesti tartózkodása után merült fel annak gondolata, hogy Horthyra ráerőszakolják Imrédy Béla vagy valamelyik másik szélsőjobboldali vezér kormányfővé való kinevezését.

Valamivel könnyebb feladatnak bizonyul annak a kérdésnek a megválaszolása, miért került sor a német megszállásra és miért éppen 1944 márciusában szállták meg hazánkat a németek? Kállay Miklós, a korszak egyik főszereplője így sorolja fel a megszállást kiváltó német elhatározás okait:⁵

1. Horthy 1944. március 12-i Hitlerhez intézett levelében ultimátumszerűen követelte, hogy engedjék haza a keleti arcvonalon még kint levő és megszálló feladatokat ellátó csapatainkat. E levélben azt is leszögezte a kormányzó, hogy *a Kárpátokat a magunk erejéből is meg tudjuk védeni, anélkül, hogy német segítségre szorulnánk.* (Kiemelés tőlem Cz. A.) A németek előtt ismert volt, hogy a magyar kormány e tervét az angolszászok tudomására hozta és feltételezték, hogy a Kállay-kormány e magatartásán nem fog változtatni.
2. A németek egyre több értesülést kaptak a magyar kormány angolszász kapcsolatairól. Kállay szerint bemérték az angolszászokkal állandó összeköttetést biztosító rádióadásokat. Tudtak arról a Svájcban kötött megállapodásról, hogy amerikai katonai misszió érkezik Magyarországra és, hogy magyar katonai személyiségek fognak tárgyalni velük. Ezt a félelmet az kelthette bennük, hogy ezek a kapcsolatok hamarosan intenzívebbé válhatnak.
3. Az orosz haderő közeledtével nem tűrhettek meg hátukban egy megbízhatatlan, sőt ellenségesnek minősített országot. Kállay szerint a németek nem tudhatták, hogy e kapcsolatok nem terjednek-e ki az oroszok felé is. Véleményem szerint Kállay ezen a téren téved. Amikor Antonescu román diktátor 1944. március 27-én arról igyekezett meggyőzni Hitlert, hogy ilyen kapcsolatok fennállnak, a “Führer” ezt azonnal megcáfolta és kijelentette, hogy az orosz-magyar összjátásban nem hisz, mert a magyar vezetők félnek a bolsevizmustól. Az

⁵ Kállay Miklós: Magyarország miniszterelnöke voltam I-II. kötet. Budapest 1994.

angolszász partraszállásra célozva viszont arról biztosította Antonescut, hogy erre az eshetőségre a németek megtették az előkészületeket.⁶

4. Kállay szerint a németek elhatározását az is indokolhatta, hogy a magyar belpolitikában a baloldali elemek még inkább szóhoz jutottak, ezzel az ország hangulata mind nyíltabban németellenessé vált, ami ellen a nácibarát elemek mind hangosabban protestáltak és panaszaiuk természetesen eljutottak a németekhez is. Ez logikus érvelés, az Imrédy párt, valamint a Pálffy Fidél és a Baky László vezette nemzetiszocialisták német kapcsolatai nyílt titkot képeztek. Érdekes módon a tömegbázissal rendelkező Nyilaskeresztes Párttal 1944 szeptemberéig nem tartottak fenn kapcsolatokat. Kállay érvelése nem elvetendő, csak szeretném megismételni, hogy Hitler döntéseit többnyire stratégiai és nem ideológiai szempontok motiválták.
5. A németek elégedetlenek voltak a gazdasági tárgyalások elégtelen eredményei és elhúzódása láttán. Magyarország egyre kevesebbet ígért, még kevesebbet szállított, a németeknek egyre többre volt szükségük és ezt a megszállás révén remélték megkapni. Ez a körülmény meglátásom szerint is szerepet játszhatott a megszállásnál.
6. Domináns szerepet játszott a zsidók és a menekültek kérdése. Hatalmi központjuk kellős közepén bántatlanul élhetett legnagyobb ellenségük: a zsidóság. Kállay szerint azt sem tűrhették el, hogy a menekültek – lengyelek, franciák, angol-amerikai ejtőernyősök, s a Badoglio-kormány diplomatái – szabadon, emberséges körülmények között élhettek egy országban, a közvetlen szomszédságukban. Úgy vélem, Kállay túlzott jelentőséget tulajdonít a magyarországi menekültek kérdésének. A zsidókkal kapcsolatban természetesen lehetséges, hogy a stratégiai szempontoknál is fontosabb szerepet játszhatott Hitler irracionális zsidógyűlölete.

Arra a kérdésre, hogy miért éppen március 19-én került sor a megszállásra, Kállay a következőképpen válaszol. Március 20-án – Kossuth Lajos halálának 50. évfordulóján – operaházi megemlékezést terveztek, melynek fő szónoka Kállay lett volna. Bizonyos budapesti körökben az is elterjedt, hogy Kállay ekkor fogja nyilvánosan bejelenteni Magyarország tengelytől való elszakadását és az angolszászokkal megköthető fegyverszünetet, mintegy megismételve Kossuth függetlenségi nyilatkozatát. Kállay ezzel szemben határozottan leszögezi: nem

⁶ Hitler 68 tárgyalása. Összeállította és sajtó alá rendezte: Ránki György. Budapest 1983. 68. sz. irat.

erről volt szó, ő csak egy deklarációt akart intézni a világ szabad nemzeteihez.⁷ Meggyőződésem szerint nem valószínű, hogy a Kossuth ünnepség – amely a március 19-i megszállás miatt elmaradt – szerepet játszott volna a német döntés meghozatalában.

Macartney angol történészprofesszor a német megszállást kiváltó okok elemzésénél – miután megállapította, hogy Hitler elhatározása kumulatív, fokozatos fejlődés eredménye volt – szintén nagy szerepet tulajdonít Horthy 1944. február 12-i Hitlerhez intézett levelének, melyben a magyar csapatok azonnali hazarendelését követelte.⁸ Még nagyobb jelentőséget tulajdonít azonban azoknak a német elhárító szervek által a vezérkari főhadiszállásra küldött jelentéseknek, amelyek hírül adták, hogy március vagy április folyamán amerikai és angol ejtőernyős missziók érkeznek Magyarországra. Március 17-én le is szállt egy háromtagú amerikai misszió, de mire a magyar elhárítás segítségével Budapestre érkeztek, addigra a németek megszállták az országot. A német jelentések szerint Horthy és fia, ifj. Horthy Miklós, aki 1943 végén Szent-Iványi Domonkos és Soós Géza diplomaták közreműködésével egy béke előkészítő hivatal létrehozásával lett megbízva (amely március 19-e után a “kiugrási iroda” nevet kapta) tudtak az ejtőernyős misszió érkezésével kapcsolatos előkészítő tárgyalásokról.⁹ Bár a Kállay által folyamatba helyezett titkos tárgyalásokról a németek már régóta tudomással bírtak, Hitler egészen 1944 februárjáig meg volt arról győződve, hogy a tárgyalások a kormányzó háta mögött bonyolódtak le. Az 1944 február második felében befutott jelentések szerint ifj. Horthy Miklós, de maga a kormányzó is tudtak ezekről az angolszász hatalmak képviselőivel folytatott megbeszélésekről, s Macartney úgy véli, ez adja a magyarázatot Hitler 1944. február 28-i utasításához, amellyel elrendelte Magyarország megszállását.

A háborús bűnösnek minősített német miniszterek 1948-ban folytatott tárgyalása során Ritter nagykövet 1948. július 15-én arról tett vallomást, hogy miután Horthy és Hitler utolsó és végzetes 1944 március 18-i klessheimi tárgyalása után a kormányzó és kísérete eltávozott, Ribbentrop kijelentette Ritternek: két ok bírta rá Hitlert, hogy a megszállás mellett döntsön: a kormányzó már többször idézett levele, valamint a titkosszolgálat jelentése az amerikai ejtőernyősök Horthy tudtával való Magyarországra érkezéséről. Ribbentrop maga nürnbergi kihallgatása

⁷ Horthy Miklós titkos iratai. Összeállította és sajtó alá rendezte: Szinai Miklós és Szűcs László. Budapest 1962.

⁸ Macartney, Carlile Aylmer: October Fifteenth. A History of Modern Hungary I-II. kötet Edinburgh, 1956-57. II. 223. o.

⁹ U.o. II. 223. o. 1. sz. jegyzet.

során így nyilatkozott: “ejtőernyős hadosztályokról beszéltek, Magyarországon leszálló ejtőernyős hadosztályokról.”¹⁰ Az ejtőernyős hadosztályokról ugyan a magyarok és az angolszászok közötti bizalmas megbeszéléseken nem esett szó, de budapesti “jól értesült” körökben e téma 1944 márciusában szóbeszéd tárgyát képezte, s erről a németek is tudomást szerezhettek. Nem zárhatjuk ki tehát azt a lehetőséget sem, hogy Hitler egy közeli jövőben végrehajtandó magyarországi angol-amerikai akciótól való félelmében adta ki a parancsot Magyarország megszállására.

A Horthy családnak az angolszász hatalmakkal folyó, bizalmas megbeszélésekkel való belebonyolódásáról 1944 március 18-án Klessheimben maga Ribbentrop is említést tett Sztójay Döme berlini követnek és azzal fenyegetőzött, hogy ha a kormányzó ellenáll, ezt nyilvánosságra is fogja hozni.¹¹ Amikor Horthy 1944 júliusában – a zsidódeportálások betiltása után – a Sztójay-kormányt le akarta mondani, s Lakatos Géza vezérezredest már akkor kormányfővé kinevezni. Ribbentrop utasította Veessenmayer követet, fenyegetse meg Horthyt, hogy ezeket a megdönthetetlen bizonyítékokat nyilvánosságra hozza. Veessenmayer ezt közölte is a kormányzóval, aki egyelőre eltekintett a Sztójay kormány elbocsátásától. Ribbentrop e táviratban – miután utalt a Kállay-kormány béketapogatózásaira – így folytatta: “Mint azt a kormányzó is tudja, bőséges anyag áll rendelkezésünkre, hogy az árulásba a kormányzó is belekeveredett, ami következésképp kihat a kormányzó történelmi alakjának megítélésére.”¹² A kudarcba fulladt fegyverszüneti kísérlet és Szálasi hatalomátvétele után egy nappal a német távirati iroda, a DNB, hosszú memorandumban ítélte el az “áruló Horthy-klikk” magatartását, és megemlítette az 1944. március 19-e előtt Horthy tudtával folytatott titkos tárgyalásokat is.¹³ E hivatalos német közlemény a bukott kormányzót “hazug árulónak” minősítette.

Juhász Gyula cikkében még jobban kihangsúlyozza annak a lehetőségét, hogy az angolszászok balkáni partraszállásáról keringő hírek lehettek döntő hatással Hitler Magyarország megszállást illető elhatározására.¹⁴ Igaz, hogy a megszállást igazolni akaró német, majd a Sztójay kormány által kibocsátott magyar közlemények a szovjet és a bolsevista veszélyre hivatkozva tartották szükségesnek

¹⁰ U.o. 2. sz. jegyzet.

¹¹ Wilhelmstrasse 700. sz. irat.

¹² Macartney II. 436. o.

¹³ Barcza György: Diplomataemlékeim I-II. Budapest 1994. II. 342. o.

¹⁴ Juhász Gyula: A magyar német viszony néhány kérdése a második világháborúban In: Történelmi Szemle 1984. 1-2. sz

a német csapatok bevonulását Magyarországra. De Juhász logikusan érvel, amikor megállapítja, hogy a német államvezetés pontosan tudta, mennyire fél a magyar politikai vezetőréteg egy szovjet megszállástól. Mivel Barcza György és Bakách-Besseney György követeknek az amerikai megbízottakkal Svájcban folytatott tárgyalásairól a német elhárításnak megbízható adatai voltak, feltehetően arról is értesültek, hogy Ghyczy Jenő külügyminiszter 1944. február közepén levelet intézett Barcza Györgyhez, amelyben leszögezte, amennyiben választani kell egy defenzív Németország és egy expanzív Oroszország között, Magyarország – beleértve az angolbarát köröket is – kénytelen lenne a háború utolsó fázisában Németország mellé állni.¹⁵ Ugyanez a szemlélet tükröződik Kállay Miklós miniszterelnök március 1-i, a semleges országokban akkreditált követekhez intézett körleveléből is.¹⁶ Ugyanakkor a szovjet hadsereg a megszállás időpontjában 150-170 km távolságra volt a magyar határtól. Az a veszély tehát, hogy az oroszok áttörik a Kárpátok vonalát, 1944. márciusában nem állt fenn. Miért következett be mégis a megszállás, amely a magyar kormányt, a honvédséget, a közvéleményt – beleértve a németellenes ellenzéki pártokat is, meglepetésszerűen érte?

Juhász az 1943. november végi teheráni konferencián született háromhatalmi megállapodás félrevezető stratégiai határozataira vezeti vissza a megszállás elrendelését. Churchill Roosevelttel és Sztálin megállapodtak abban, hogy az angolszászok Normandiában hajtják végre a partraszállást, de egy “Operation Bodyguard” fedőnévvel elnevezett félrevezető propaganda hadjáratral és tudatos dezinformációval a németek figyelmét a Balkán felé terelik annak sugalmazásával, hogy ott várható az invázió.¹⁷ E verziót megerősíteni látszik Stafford könyve, aki “Bodyguard” dezinformációs művelettel kapcsolatban azt írja: “Az a hit, hogy a csatlósok különbékét akarnak kötni és el akarnak szakadni a tengelytől, az ezekből az országokból jövő béketapogatózásokra alapozódott. De ezek a béketapogatózások azokra a feltételezésekre alapozódtak, hogy a balkánon brit partraszállás várható. S mivel a “Bodyguard” stratégiai szükségletei miatt nem lehetett kijózanítani őket ebből az ideálból, a béketapogatózások nagymértékben hamis feltételezésekre épültek.”¹⁸

¹⁵ Kállay II. 154-163.o.

¹⁶ Kállay II. 154-163. o.

¹⁷ Juhász id. mű.

¹⁸ Stafford David: Britain and European Resistance 1940-1945. Oxford. 1980. 173-174. o.

A megszállás tervéről az ún. “Margaréta-akcióról” az angolszászok nem tudtak. 1943. novemberéig az angolok és az amerikaiak bizonyos megértéssel viseltettek azon magyar álláspont iránt, hogy a német megszállást el kell kerülni. Amint azonban Stafford könyvére és Juhász tanulmányára hivatkozva kifejtettem, a teheráni konferencia után 180 fokos fordulat következett be a szövetségesek politikájában. A vezérkarok úgy vélték, a szövetséges stratégia javára válna, ha Magyarország vagy Románia kilépne a háborúból, tekintet nélkül arra, hogy ez maga után vonná a két ország megszállását. Ezt Leahy admirális, az amerikai vezérkari főnökök tanácsának elnöke Matthewssal, az amerikai külügyminisztérium európai osztályának vezetőjével is közölte, “miután el van ismervé, hogy a katonai megoldások alkotják a döntő tényezőt ebben a vonatkozásban.”¹⁹ Ugyanakkor az OSS, (a mai CIA elődje) az amerikai titkosszolgálat utasítást kapott azzal a megjegyzéssel, tegyen meg mindent ennek megvalósítására. Allen Dulles, az OSS Svájcban tartózkodó vezetője megkérdezte, hogy ez a rendelkezés Magyarországra is vonatkozik? – A válasz úgy szólt, hogy az utasítás egyaránt vonatkozik Magyarországra, Romániára és Bulgáriára.²⁰ Dulles és Royall Tyler amerikai diplomata feltehetően ennek az utasításnak a szellemében tárgyaltak Barczával és Bakách-Besseneyvel. Ebbe a láncolatba esik a Magyarországra küldött ejtőernyős misszió szerepe is, amiről a német elhárításnak tudomása volt, és amely mögött nagyobb ejtőernyős alakulatok Magyarországon való leszállását sejtették. Mi célja lehetett a nyugati hatalmaknak a német megszállás kiprovokálásával? Számukra a normandiai invázió előtt fontos lehetett, hogy a németek csapatokat vonjanak el a nyugati vagy az olaszországi frontról, hogy ezzel is csökkenjen az invázió elleni német védelmi erő. Hitler célja a Margaréta-akció végrehajtásával viszont nemcsak az volt, hogy az általa megbízhatatlannak tartott Kállay-kormány uralmát megdöntse, vagy hogy az európai zsidóság utolsó nagy menedékhelyét felszámolja, hanem az is, hogy Magyarország “kiugrását”, amit egy balkáni angolszász partraszállás esetén valószínűnek tartott, megakadályozza. Washington Allen Dullest és Royall Tylert még március 19-én is a megbeszélések folytatására utasította. Ennek ellenére nem tudjuk teljes bizonyossággal megállapítani, hogy az angolszász partraszállás lehetőségének a magyar kormány várható magatartására gyakorolt hatása volt-e a közvetlen oka a Margaréta-akció hirtelen elrendelésének, és viszonylag gyors végrehajtásának, de e motívum valószínűségét jogosan feltételezhetjük. E

¹⁹ Szegegy-Masszák Aladár: Az ember ősszel visszanéz I-II. Budapest 1996. II. 300. o.

²⁰ U. o.

nagyhatalmi manővereknek mindenestre a magyarság és mindenek előtt a magyar zsidóság volt a szenvedő áldozata.

Lehetett volna a német megszállással szemben ellenállást kifejtteni? A katonai ellenállás eleve reménytelen volt. Kádár Gyula, a vezérkar kémelhárítási osztálya akkori vezetője, még a rendszerváltozás előtt 1978-ban megjelent emlékiratában erről így vélekedik: “A hadrendi alakulatok megvoltak, de létszámon alul és alig felfegyverzetten... Az egyes csapattestek nem voltak összevonva. Az ország területén szétszórva állomásoztak... Ezzel szemben a német csapatok harckész állapotban, jól felfegyverzetten, zárt kötelékekben, szabályszerű hadműveleti terv által mozgatva érkeztek három különböző irányból. Nincs olyan, csak parányi felelősséget is érző katona, aki csapatainkat ellenállási harcra alkalmasnak minősítette volna... Sikeres ellenállással nem lehetett számolni. Hiszen ma már tudjuk azt is, hogy Hitler szomszédainkkal is számolt, nekünk ugratta volna őket, ha arra szüksége van. Német repülőerők is bevetésre készen álltak.”²¹ Ezzel Kádár Gyula megfelelő választ adott azoknak a történészeknek, akik marxista szemlélettel azzal vádolták Kállayt, hogy az “uralkodó osztály” hatalmának védelme miatt nem készült fel a németellenes ellenállásra.

Ehhez még hozzá kell fűzni, hogy az ország lelkileg sem volt felkészülve a németek elleni ellenállásra. E megállapítással nemcsak és nem elsősorban a viszonylag erős szélsőjobboldali áramlatokra és a tisztikar körében uralkodó németbarát hangulatra, valamint a társadalom széles rétegeit átható antibolsevista érzületre célok, amely háttérbe szorította a németellenes érzelmeket is. De sem Kállay, sem Szombathelyi vezérkari főnök, sem a kormány, de a németellenes ellenzék vezetői sem számoltak az ország német megszállásával. Úgy vélték, a keleti fronton megindult erős szovjet offenzíva, a Wehrmacht erős olaszországi lekötöttsége, valamint a várható észak-franciaországi angol-amerikai invázióra való felkészülés annyira leköti a német hadsereget, hogy nem lesz elég erejük Magyarország megszállására és hogy egy megszállás még jobban szétforgácsolná a német véderőt.²² Még a radikális ellenzéki vezér, Bajcsy Zsilinszky Endre is Kállayhoz intézett 1944. februári levelében csak a szélsőjobboldali pártokkal és a “katonai kamarillával” való szembenállást követelte, nem annyira a németektől, hanem a látens polgárháborútól félt, és attól, hogy a háború végén a németek *rövid időre* megszállják az országot, és egy Quisling-kormány hatalomra juttatásával

²¹ Kádár Gyula: A ludovikától Spononkőhidáig I-II. Budapest 1978. II. 663-664. o.

²² Kállay II. 168-169. o.

meghiúsítják a Kállay kormány és az ellenzék minden addigi, az ország függetlenségének megőrzése érdekében tett erőfeszítéseit.²³

Mindezekből a kormányhoz közel álló és ellenzéki megnyilatkozásokból az derül ki, hogy a Kállay köré tömörülő erők Magyarország átállását csak abban az esetben tudták elképzelni, ha az angolszász haderők Magyarország határaihoz érkeznek, s egy ilyen időpontban a német megszállást már nem tartották túlzottan veszélyesnek.

De a német megszállás veszélyére az ellenzéki pártok sem gondoltak komolyan. A nemzetközi stratégiai helyzet nem teljes ismerete alapján Mussolini bukásától kezdve az a meggyőződés kezdett kialakulni, hogy a háborúnak nemsokára vége lesz, s az ország nagyobb megrázkódtatások nélkül kerül ki a háborúból. Mind a kormány, mind a németellenes ellenzék legfőbb gondja abban állott, hogy a háborúból a békébe való átmenet ne okozzon az 1918-as Károlyi-forradalomhoz hasonló összeomlást, ne eredményezze a rend felbomlását. Ezt a valóságos világpolitikai helyzet félreismerésén alapuló közhangulatot jellegzetesen mutatják azok a cikksorozatok, amelyek a Magyar Nemzet, Magyar Szemle és más ellenzéki lapok hasábjain jelentek meg Magyarország háború utáni új politikai, társadalmi és gazdasági berendezkedéséről. Mindent egybevéve: a magyar társadalomban nem alakult ki a német megszállás lehetőségével számoló veszélyérzet és arra sem a kormány, sem a németellenes közvélemény nem készült fel. Sőt, valószínűleg a németbarát szélsőjobboldali ellenzéki pártok sem bíztak az általuk remélt német megszállás bekövetkeztében. Így, függetlenül attól, hogy egy esetleges katonai ellenállásnak semmi értelme sem lett volna, leszögezhetjük: Magyarország lelkiileg és politikailag sem készült fel a fenyegető német megszállásra. Ez a körülmény is hozzájárult a Margaréta akció katonai lebonyolításának sikeréhez.

²³ Rozsnyói Ágnes: Bajcsy-Zsilinszky Endre levele Kállay Miklós miniszterelnökhöz 1944 februárjában In Századok 1965. 199. o.